दृष्टशरीरप्रतिपत्तौ च केचिज्जीवावयवा उपगच्छन्ति तनुशरीरप्रतिपत्तौ च केचिदपगच्छन्ति इत्युच्येत तत्राप्युच्यते" भा० । "न च पर्य्यायादप्यविरोधो विकारादिभ्यः" सू० । "न च पर्य्यायेणाप्यवयवोपगमापगमाभ्यामेतद्दोषपरिमाणत्व जीवस्याविरोधेनोपपादयितुं शक्यते कुतः विकारादिदोषप्रसङ्गात् । अवयवोपगमापगमाभ्यां ह्यनियमापूर्य्यमाणस्यापचीयमाणस्य च जीवस्य विक्रियावत्त्वं तावदपरिहार्य्यं विक्रियावत्त्वे च चर्मादिवदनित्यत्वं प्रसज्यते. ततश्च बन्धमोक्षाभ्युपगमो बाध्येत, कर्माष्टकपरिवेष्टितस्य जीवस्यालाबूवत् संसारसागरे निमग्नस्य बन्धनोच्छेदादूर्द्ध्वगामित्वं भवतीति । किञ्चान्यदागच्छताभपगच्छताञ्चावयवानामागमोपाधिधर्मवत्त्वादेवानात्मत्वं शरीरादिवत् । ततश्चाव्यवस्थितः कश्चिदवयवी आत्मेति स्यात्, न च स निरूपयितुं शक्यते अयमसाविति । किञ्चान्यदागच्छन्नयं ते जीवावयवाः कुतः प्रादुर्भवन्ति अपगच्छन्नयं क्व वा लीयन्त इति वक्तव्यम् । न हि भूतेभ्यः प्रादुर्भवेयुः भूतेषु च लीयेरन् अभौतिकत्वाज्जीवस्य । नापि कश्चिदन्यः साधारणोऽसाधारणो वा जीवानामवयवाधारो निरूप्यते प्रमाणाभावात् । किञ्चान्यदनवधृतस्वरूपश्चैवं सत्यात्मा स्यात् आगच्छताभपगच्छताञ्चावयवानामनियतपरिमाणत्वात्, अत एवमादिदोषप्रसङ्गात् न पर्य्यायेणाप्यवयवोपगमापगमावात्मन आश्रयितुं शक्येते । अथ वा पूर्वेण सूत्रेण शरीरपरिमाणस्यात्मन उपचितापचितशरीरान्तरप्रतिपत्तावकारणत्वप्रसङ्गद्वारेणानित्यतायां चोदितायां पुनः पर्य्यायेण परिमाणानवस्थानेऽपि स्रोतःसन्तानानित्यतान्यायेनात्मनो नित्यता स्यात्, यथा रक्तपटादीनां विज्ञानानवस्थानेऽपि तत्सन्तानानित्यता तद्वद्विचानां(विवसनानाम्) अपीत्याशङ्कानेन सूत्रेणोत्तरमुच्यते । सन्तानस्य तावदवस्तुत्वे नैरात्म्यवादप्रसङ्गः, वस्तुत्वेऽप्यात्मनो विकारादिदोषप्रसङ्गादस्य पक्षस्यानुपपत्तिरिति" ।

२नग्ने त्रि० "दिगम्बरत्वेन निवेदितं वहु" । कुमा० स्त्रियां गौरा०ङीष् । "तथा चैव दिगम्बरी" कालीध्यानम् "छोरूपाऽपि दिगम्बरी त्रिजगतां माताऽपि सद्यौवना" कालीस्तवः । दिगेवाम्बरम् । ४दिग्रूपे अम्बरे दिक् च अम्बरञ्च समा०द्व० । ५दिगाकाशसमङ्गारे च न० "आच्छादितायतदिगम्बरसङ्गकैर्गाम् माघः । ६तमसि न० मेदि० स्वार्थे क । दिगम्बरक अपरके हारा० ।

दिगादि पु० "दिगादिभ्योयत्" पा० विहितयत्प्रत्ययनिमित्ते शब्दगणभेदे स च गण पा०ग०सू०उक्तो यथा "दिक् वर्ग पूग गण पक्ष धाय मित्र मेधा अन्तर पथिन् रहस् अलीक उखा साक्षिन् देश आदि अन्त सुख जघन मेघ यूथ (उदकात्संज्ञायाम्)न्याय वंश वेश काल आकाश" ।

दिगीश्वर पु० ६त० । १इन्द्रादौ दिक्पाले २सूर्य्यादिग्रहे च "दिगीश्वरा भास्करशुक्रभौमा राहुर्भार्किचन्द्रज्ञसुरार्चिताः स्युः" ज्यो०त०दिगीशादयोऽप्यत्र "दिगीशवृन्दांशविभूतिरीशिता" नैष० [उदयाचलादौ ।

दिगुपाधि पु० ६त० दिशां प्राच्यादिव्यवहारोपाधौ

दिग्गज पु० दिशि स्थितो गजः । दिक्षु स्थिते ऐरावतादौ गजे दिक्करिशब्दे दृश्यम् । "नदत्याकाशगङ्गायाः स्रोतस्युद्दामदिग्गजे" रघुः । "चिरस्य याथार्थ्यमलम्भि दिग्गजैः" माघः ।

दिग्जय पु० दिशां तत्स्थलोकरूपाणां जयः । जिगीषुर्यते यज्ञेन ?दिक्षु यत्तन्मन्त्रजपे विद्यया २दिक्स्थलोकादिजये च । दिग्विजयादयोऽप्यत्र

दिग्ज्ञान न० ६त० सि०शि० उक्ते दिशां प्राचीत्वादिज्ञानसाधने प्रकारभेदे स च तत्रोक्तो यथा

"वृत्तेऽम्भःसुसमीकृतक्षितिगते केन्द्रस्थशङ्कोः क्रमाद्छायाग्रं यत्र विशत्यपैति च यतस्तत्रापरेन्द्र्वौ दिशौ । तत्कालापमजीवयोस्तु विवराद्भाकर्णमित्या हतात्लम्बज्याप्रमिताङ्गुलैरपनदिश्यैन्दो स्फुटा चालिता । तन्मत्स्यादथ याम्यसौम्यकलभौ सौम्या ध्रुवे वा भवेदेकस्मादपि भाग्यतो भुजमितां कोटीमिमां शङ्कुतः । न्यस्येद्यष्टिमृजुं तथा भुवि यथा वज्र्यगयोः संयुतिः कोटिः प्राच्यपरा भवदिति कृते बाहुश्च याम्योत्तरा" सू० "उदकेन समीकृतायां भूमाविष्टमाणं वृत्तं विलिख्य तस्य केन्द्रे द्वादशाङ्गुलशङ्कुं निवेश्य तस्य छाया तस्मिन् वृत्ते यत्र प्रविशति पूर्वाह्णे वा अपराह्णे यतो निर्गच्छति तत्र पश्चिमपूर्वदिशौ किल भवतः । परन्तु यस्मिन् काले छायाप्रवेशो जातो यस्मिन् काले च निर्गमस्तात्कालिकयोरर्कयोः क्रान्तिज्ये साध्ये । तयोरन्तरात् तस्माच्छायायाः कर्णेन गुणिताल्लम्बज्यया भक्ताद्यल्लब्धमङ्गुलादि फलं तेनेन्द्रो दिगुत्तरतश्चालिता स्फुटा भवति यद्युत्तरेऽयने रविर्वर्त्तते तदा उत्तरतः यदि दक्षिणे तदा दक्षिणतः । एवं स्फुटा प्राची । अन्यथा स्थूलेत्यर्थः । तन्मत्स्यादुयाम्यसौम्यो दिशौ । अथ प्रकारान्तरेणाह । ध्रुवमयन्त्रस्थलेन विद्वा ध्रुवाभिमुखकी-